

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

Державний заклад «Південноукраїнський національний педагогічний
університет імені К.Д. Ушинського»

Кафедра дефектології та фізичної реабілітації

ФОРОСТЯН О.І.

Методичні рекомендації до практичних занять і виконання самостійної роботи
з навчальної дисципліни

**«МЕТОДОЛОГІЯ ТА ОРГАНІЗАЦІЯ СПЕЦІАЛЬНИХ ПСИХОЛОГО-
ПЕДАГОГІЧНИХ ДОСЛІДЖЕНЬ»**

для здобувачів другого (магістерський) рівня вищої освіти

Одеса -2021

Рекомендовано до друку рішенням ученої ради Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського» (протокол № 1 від 22 вересня 2021 року)

Форосян О.І. Методичні рекомендації до практичних занять і виконання самостійної роботи з навчальної дисципліни «Методологія та організація спеціальних психолого-педагогічних досліджень» для здобувачів другого (магістерський) рівня вищої освіти зі спеціальності 016 Спеціальна освіта : Одеса, Університет Ушинського, 2021. с. 29.

Рецензенти:

Прохоренко Л. І. - доктор психологічних наук, професор, директор Інституту спеціальної педагогіки і психології імені Миколи Ярмаченка НАПН України.

Джуринський П. Б. - доктор педагогічних наук, професор, директор навчально-наукового інституту фізичної культури, спорту та реабілітації Університету Ушинського.

Методичні рекомендації розроблено для допомоги здобувачам другого (магістерський) рівня вищої освіти зі спеціальності 016 Спеціальна освіта.

Подано анотацію дисципліни, плани практичних занять, завдання для самостійної роботи, рекомендовану літературу, вимоги до знань і вмінь здобувачів, набутих у процесі вивчення дисципліни, перелік питань до екзамену.

ЗМІСТ

Опис навчальної дисципліни.....	3
Анотація навчальної дисципліни.....	5
Плани практичних занять.....	7
Критерії оцінювання.....	22
Рекомендована література.....	28

Опис навчальної дисципліни

Найменування показників	Галузь знань, ОПП, спеціальність, рівень вищої освіти	Характеристика навчальної дисципліни	
		денна форма навчання	заочна форма навчання
Кількість кредитів - 4	Галузь знань 01 Освіта/Педагогіка	Статус дисципліни: Обов'язкова	
		Мова навчання: українська	
Змістових модулів – 2	ОПП «Спеціальна освіта (Логопедія)» Спеціальність 016 Спеціальна освіта	Рік підготовки:	
		1-й	1-й
Індивідуальне навчально-дослідне завдання: - (есе)	016 Спеціальна освіта	Семестр	
Загальна кількість годин - 120		1-й	1-й
Тижневих годин для денної форми навчання: аудиторних – 4 самостійної роботи студента – 4	Рівень вищої освіти: другий (магістерський)	Лекції	
		14 год.	6 год.
		Практичні, семінарські	
		24 год.	4 год.
		Лабораторні	
		Самостійна робота	
		72 год.	100 год.
		Індивідуальні завдання:	
10	10		
Вид контролю: екзамен			

Примітка. Співвідношення кількості годин аудиторних занять до самостійної і індивідуальної роботи становить:

для денної форми навчання - аудиторних занять: самостійна робота - 31.5%: 68.5%

для заочної форми навчання - аудиторних занять: самостійна робота – 8.3%: 91.7%

АНОТАЦІЯ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Навчальна дисципліна «Методологія та організація спеціальних психолого-педагогічних досліджень» є основним компонентом у підготовці здобувачів другого (магістерський) рівня вищої освіти зі спеціальності 016 Спеціальна освіта.

Мета вивчення дисципліни «Методологія та організація спеціальних психолого-педагогічних досліджень»: є формування у здобувачів другого (магістерського) рівня вищої освіти знань і вмінь, необхідних для вирішення завдань, пов'язаних з плануванням і проведенням наукових досліджень у спеціальній освіті та втіленням їх результатів.

Передумови для вивчення дисципліни: для вивчення навчальної дисципліни «Методологія та організація спеціальних психолого-педагогічних досліджень» здобувачі вищої освіти мають опанувати знання з таких навчальних дисциплін, як «Філософія освіти» «Актуальні проблеми спеціальної та інклюзивної освіти».

Очікувані програмні результати навчання

ПРН 2. Здійснювати дослідження та/або провадити інноваційну діяльність з метою отримання нових знань, створення нових та удосконалення традиційних технологій викладання і супроводження та в ширших мультидисциплінарних контекстах.

ПРН 8. Приймати ефективні рішення з питань спеціальної та інклюзивної освіти, у тому числі у складних і непередбачуваних умовах; прогнозувати їх розвиток; визначати фактори, що впливають на досягнення поставлених цілей, зокрема, вимоги споживачів; аналізувати і порівнювати альтернативи; оцінювати ризики та імовірні наслідки рішень.

ПРН 9. Вільно спілкуватись усно і письмово українською та іноземною мовами при обговоренні професійних питань, досліджень та інновацій в сфері спеціальної та інклюзивної освіти.

ПРН 10. Відшукувати необхідні дані в науковій літературі, базах даних та інших джерелах, аналізувати та оцінювати ці дані.

ПРН 14. Створювати та реалізовувати наукові розробки та/або освітні проєкти, спрямовані на підвищення якості організації освітнього середовища для дітей з особливими освітніми потребами.

Очікувані результати навчання дисципліни

Знати:

- отриманні знань в області методології наукового пізнання необхідних для написання наукової кваліфікаційної роботи (магістерської);
- отриманні знань про організацію наукових досліджень, написання та оформлення наукових статей, про порядок захисту магістерської роботи;
- отримання знань в області організації спеціальної психолого-педагогічної діяльності;
- розвиток особистості майбутнього науковця, формування компетенцій, що сприяють самореалізації в науково-дослідній діяльності у галузі спеціальної освіти.

Уміти:

- орієнтуватись у пошуку необхідної наукової та навчально-методичної літератури з актуальних проблем педагогіки та психології;
- критично аналізувати літературні дані та фактичний матеріал, рецензувати наукову інформацію;
- обґрунтовувати, розробляти програму, формулювати тему, мету, задачі, об'єкт і предмет наукового дослідження;
- застосовувати методи емпіричного та теоретичного рівнів наукового дослідження;
- готувати дані до обробки, здійснювати аналіз та інтерпретацію одержаних даних;
- самостійно готувати матеріали до виступу на семінарі, науковому гуртку, науковій конференції;

Унаслідок досягнення результатів навчання здобувачі вищої освіти в контексті змісту навчальної дисципліни мають опанувати такі компетентності:

Загальні компетентності:

ЗК-3. Здатність працювати в команді.

ЗК-4. Здатність спілкуватися державною мовою як усно, так і письмово

ЗК-7. Здатність до пошуку, оброблення та аналізу інформації з різних джерел.

ЗК-10. Здатність до проведення досліджень на відповідному рівні.

Спеціальні компетентності:

СК-1. Здатність здійснювати теоретичний, методологічний та емпіричний аналіз актуальних проблем спеціальної та інклюзивної освіти.

СК-10. Здатність розробляти і реалізовувати наукові та/або освітні проекти у сфері спеціальної та інклюзивної освіти.

ОПАНОВУЮЧИ ЗМІСТ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ ЗДОБУВАЧ ПОВИНЕН ДОТРИМУВАТИСЯ ПРИНЦИПІВ АКАДЕМІЧНОЇ ДОБРОЧЕСНОСТІ:

- сумлінно, вчасно й самостійно (крім випадків, які передбачають групову роботу) виконувати навчальні завдання, завдання проміжного та підсумкового контролю;
- бути присутнім на всіх навчальних заняттях, окрім випадків, викликаних поважними причинами;
- ефективно використовувати час на навчальних заняттях для досягнення навчальних цілей, не марнуючи його на зайві речі;
- сумлінно виконувати завдання з самостійної роботи, користуватися інформацією з надійно перевірених джерел, опрацьовувати запропоновані та додаткові літературні джерела та Інтернет-ресурси.

ПЛАН ЛЕКЦІЙНИХ ТА ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ

Тема: Наука в духовній культурі суспільства.

Лекційне заняття №1 2 години

План

1. Роль курсу «Методологія та організація спеціальних психолого педагогічних досліджень» в системі підготовки корекційних педагогів та логопедів.
2. Наука як процес пізнання. Історія розвитку науки. Класифікація наук. Особливості наукового знання. Критерії науковості.
3. Структура наукового пізнання: факти, закономірності, теорії, наукові картини світу. Теоретичний та емпіричний рівні наукового пізнання.
4. Загальні моделі розвитку науки. Наукові революції.

Теоретичний блок. Наука - це певний вид знання, котрий характеризується теоретичністю і раціональністю. Тобто, наукове знання передусім теоретичне. Окрім того, у будь-якій науковій дисципліні знання раціональне. Раціональність як категорія теоретичного мислення означає у буквальному розумінні розумність, від лат. ratio - розум. Це світоглядна установка будь-якої мислячої людини, включаючи представника науки, що складається у переконанні, що оточуючий нас світ організований, влаштований за певною логікою та змінюється за певними законами. З іншого боку, знання можна визначити як буття у формі думки. Тому раціональність знання про світ припускає можливість обґрунтування знання: будь-які наукові твердження, перш ніж бути включеними до теорії, повинні бути обґрунтовані, доведені. Це стає можливим завдяки припущенню про раціональній устрій самого світу, явленого людині в її знаннях. Поняття раціональності в цьому сенсі, відмінно від буденного, коли під раціональністю мають на увазі тільки корисність дії, скажемо, ефективність вчинку або прибутковість угоди. Хоча очевидно, що більш вузьке розуміння раціональності виведено з вихідного: чинити прагматично може лише людина, впевнена в об'єктивній можливості корисного слідства з розумного, тобто логічного, закономірно обумовленого вибору. Таким чином, теоретичність та раціональність є винятковими характеристиками не тільки для філософії, а й для науки.

Процес, в якому відбуваються ці зміни, це процес специфічної діяльності вчених. Специфіка цієї діяльності полягає в тому, що її метою є не будь-яке, а тільки нове знання. Знання, що отримується в процесі навчання (система освіти) це ще не нове знання, ще не наука. Таким чином, науку можна визначити також, як діяльність по отриманню нового знання. Необхідно також, відмітити, що важливою особливістю сучасного наукового пізнання є його упорядкованість у вигляді багаторівневої структури дослідницької діяльності. Розділення праці дослідників та інтеграція їх діяльності в єдиний процес освоєння

навколишнього середовища (інституціоналізація названого процесу) дозволяє фокусувати пізнавальні ресурси (знання, методи, принципи дослідження) тощо силами професіонально підготовленого співтовариства в системі взаємодій.

Пізнання пронизує життя людини, та в той же час має певні форми інституціоналізації. Це форми дослідницької діяльності, які на сучасному етапі розвитку інтегровані в межах науки як соціального інституту та в цьому сенсі опосередковані організаційними, нормативними, матеріальнотехнічними умовами розвитку науки як особливої сфери людської діяльності.

Можна виділити три ряди закономірностей, визначаючих різноманіття зв'язків у системі наукового знання. До них відносяться: - закономірності об'єкту пізнання; - закономірності практичної діяльності суб'єкта; - закономірності суб'єктивного відображення об'єктивного світу. В залежності від того, який з цих аспектів розглядається в якості домінуючого, проявляється та чи інша модель пізнавального процесу, те або інше розуміння сутності наукового знання і джерел його єдності. Відповідні підходи умовно позначаються як "суб'єктний", "об'єктний" і "суб'єктнооб'єктний".

Методологія науки може бути загальною і конкретною. Загальна методологія науки - це матеріалістична діалектика, теорія пізнання, яка досліджує найзагальніші закони розвитку природи, суспільства і мислення. Конкретна методологія ґрунтується на законах окремих наук, особливостях пізнання конкретних процесів і виявляється в існуванні, з одного боку теоретичних узагальнень і принципів цих наук, а з другого - конкретних методів дослідження.

Предметом вивчення методології є методи науки, сфера їх застосування. Виходячи з методології діалектичного матеріалізму, розрізняють загальнонаукові й конкретно-наукові методи наукового пізнання. До загальнонаукових методів пізнання (дослідження) належать: аналіз, синтез, класифікація, експеримент, абстрагування, індукція, дедукція, аналогія, Категорії - це найзагальніші поняття, що відображають навколишній світ і фіксують найзагальніші властивості, зв'язки і відношення речей 13 порівняння, ідеалізація, моделювання, системний метод та інші. Ці методи використовуються також і при дослідженні фінансових проблем.

Практичне заняття № 1 4 години

Вирішення практичних завдань. Роль курсу «Методологія та організація спеціальних психолого педагогічних досліджень» в системі підготовки корекційних педагогів та логопедів.

Семінар. Наука як процес пізнання. Історія розвитку науки. Класифікація наук. Особливості наукового знання.

Питання для обговорення:

1. Дайте визначення поняття «наука» та охарактеризуйте її головні цілі та функції.
2. Наука як процес пізнання. Особливості наукового знання.
3. Зв'язки науки з філософією, релігією, мистецтвом, етикою.
4. Структура наукового пізнання: факти, закономірності, теорії, наукові картини світу.
5. Теоретичний та емпіричний рівні наукового пізнання.
6. Наукові революції.

Завдання для самостійної роботи

1. Охарактеризуйте основні положення позитивістської концепції співвідношення філософії та науки
2. Охарактеризуйте підходи до оцінки ролі науки в суспільстві.

Рекомендована література: [1], [2], [4], [5], [8], [9].

Тема: Методологія та методи наукового дослідження

Лекційне заняття № 2 4 години

План

1. Наукова методологія, методика, методи. Фундаментальна, або філософська методологія. Діалектика.
2. Загальнонаукова методологія. Історичний підхід.
3. Понятійний апарат конкретної галузі науки. Термінологічний принцип. Термінологічний аналіз і метод операціоналізації понять.
4. Структурно-функціональний та системний підхід. Системно-діяльнісний підхід. Пізнавальний або когнітивний принцип.
5. Наукове моделювання. Кількісно-якісні методи: наукометрія, бібліометрія, інформетрія.

Теоретичний блок. Методологія – (від грец. *methodos* - спосіб, метод і *logos* – наука, знання) - це вчення про правила мислення при створенні науки, проведенні наукових досліджень. Під методологією науки переважно розуміється вчення про науковий метод пізнання або система наукових принципів, на основі яких базується дослідження і здійснюється вибір засобів, прийомів і методів пізнання. Існує й інший, більш вузький погляд на методологію науки, коли вона розглядається як теоретична основа деяких спеціальних, часткових прийомів і засобів наукового пізнання, наприклад, методологія управління, методологія ціноутворення тощо, але в цьому разі доцільніше говорити про методіку пізнання і дій. Головною метою методології науки є дослідження тих засобів, методів і прийомів наукового дослідження, завдяки яким суб'єкт наукового пізнання отримує нові знання про реальну

дійсність. За допомогою прийомів і методів суб'єкт пізнання виконує певні дії для досягнення заздалегідь поставлених цілей, що можуть бути як практичними, так і теоретичними. Методологія науки розглядає найсуттєвіші особливості й ознаки методів дослідження, тобто розкриває ці методи за їх загальністю і глибиною, а також за рівнями наукового пізнання. Отже, вона вивчає насамперед можливості та межі застосування методів дослідження у процесі встановлення наукової істини.

Методологія як вчення про систему наукових принципів, форм і способів дослідницької діяльності має чотири рівняву структуру, зокрема: фундаментальні принципи, загальнонаукові принципи, конкретнонаукові принципи, конкретні методи, що використовуються для вирішення спеціальних завдань дослідження. Найважливішими аспектами застосування методології є: постановка проблеми, визначення предмету та об'єкту дослідження, визначення методу дослідження, побудова наукової теорії, а також перевірка отриманого результату з огляду його істинності, тобто відповідності об'єкту вивчення.

В процесі наукових досліджень переважно вирішуються пізнавальні проблеми, які, відповідно, можна поділити на емпіричні і теоретичні, оціночні, методичні та методологічні. Кожна наукова проблема вимагає використання відповідних засобів і методів для її вирішення, але це не означає, що в кожному випадку необхідно розробляти особливі нові методи.

Метод це форма теоретичного і практичного освоєння дійсності, яка впливає із закономірностей поведінки об'єкту, що вивчається. Так Ф. Бэкон порівнював правильний науковий метод із світильником, що освітлює подорожньому шлях в темряві. А Г. Гегель зазначав, що метод є засобом, через який суб'єкт співвідноситься з об'єктом дослідження. Основним загальнофілософським методом в історії пізнання є: діалектичний метод.

Методи дослідження, що використовуються в більшості галузей знань називаються загальнонауковими.

У практиці наукових досліджень звернення до того чи іншого загальнонаукового методу визначається характером досліджуваних явищ і поставленого наукового завдання. Вони стосуються істотних моментів цього завдання, але "масштабність" їх неоднакова. Одні з них виступають в якості конкретних пізнавальних засобів на емпіричному або теоретичному рівнях пізнання, а інші пов'язані з вирішенням більш широких пізнавальних завдань. Емпіричний рівень наукового пізнання характеризується: по – перше, безпосереднім дослідженням реально існуючих об'єктів, які чуттєво сприймаються; по – друге, узагальненням наукових фактів (можливо формулюванням деяких емпіричних закономірностей). Теоретичний рівень наукового пізнання характеризується формулюванням понять, теорій та законів. На даному рівні відбувається розкриття найбільш глибоких суттєвих сторін, зв'язків, закономірностей, властивих досліджуваним об'єктам та явищам

(шляхом обробки даних емпіричного знання). Результатами теоретичного пізнання стають гіпотези, теорії, закони.

Емпіричний і теоретичний рівні пізнання взаємопов'язані, межа між ними умовна і рухлива. Емпіричне дослідження, виявляючи за допомогою спостережень і експериментів нові дані, стимулює теоретичне пізнання (яке їх узагальнює і пояснює), ставить перед ним нові більш складні завдання. З іншого боку, теоретичне пізнання, розвиваючи і конкретизуючи на базі емпіричних досліджень, нове власне уявлення, відкриває нові, більш широкі горизонти для емпіричного пізнання, орієнтує і направляє його в пошуках нових фактів, сприяє вдосконаленню його методів і засобів.

Практичне заняття № 2 4 години

Дискусія. Наукова методологія, методика, методи. Фундаментальна, або філософська методологія. Діалектика.

Вирішення практичних завдань. Теоретичний та емпіричний рівні наукового пізнання. Загальні моделі розвитку науки.

Питання для обговорення:

1. Дайте визначення поняття “методологія”, “методологія науки” та “методологічні основи наукового дослідження”.
2. Дайте визначення поняття “метод” та “методика дослідження”.
3. Перерахуйте і поясніть теоретичні методи дослідження
4. Перерахуйте і поясніть емпіричні методи дослідження.

Завдання для самостійної роботи

1. Узагальнити та сформулювати основні принципи глобального еволюціонізму. Розкрити зміст принципів та узагальнити основні положення теорій позитивізму.
2. Висунення наукової гіпотези та її обґрунтування. Співвідношення науки і практики на сучасному етапі.

Рекомендована література: [1], [2], [5], [9], [10], [14].

Тема : Використання методів наукового пізнання

Лекційне заняття № 3 2 години

План

1. Конкретно-наукова методологія. Загальновизнані концепції. Первинні, вторинні та верифікаційні.
2. Методи емпіричного дослідження.

3. Методи емпіричного й теоретичного дослідження: абстрагування, аналіз і синтез, індукція та дедукція, моделювання.
4. Методи теоретичних досліджень. Сходження від абстрактного до конкретного. Метод ідеалізації. Формалізація. Аксиоматичний метод.

Теоретичний блок. Кожна наукова галузь разом із загальнонауковими застосовує свої конкретнонаукові, спеціальні методи, обумовлені сутністю об'єкта дослідження. Конкретнонаукові методи дослідження визначаються передусім специфічним характером предмета й об'єкта певної галузі дослідження, її теоретичними принципами, що зумовлюють використання особливих методів, які впливають з того чи іншого розуміння сутності її об'єкта. Конкретно-наукову методологію найчастіше визначають як сукупність методів, принципів і прийомів дослідження, котрі використовуються у тій чи іншій галузі знань (наук). Наприклад, (метод мічених атомів – у фізиці; метод анкетування – у соціології).

Дисциплінарні методи наукового дослідження - це система прийомів, принципів, які застосовуються у тій чи іншій дисципліні, що входить у певну галузь науки або виникає на стику наук. При цьому кожна наука – це комплекс дисциплін, які мають свій специфічний предмет і власні методи дослідження. Методи міждисциплінарного дослідження, можна визначити як сукупність ряду синтетичних, інтегрованих способів, які виникли в результаті сполучення елементів різних рівнів методології, або стику наукових дисциплін. Ці методи обумовлені поглибленням взаємозв'язків наук, яке призводить до того, що результати, прийоми і методи однієї науки широко використовуються в інших. Наприклад, фізичні і хімічні методи дослідження застосовуються в біології на тій підставі, що об'єкти біологічного дослідження включають в тому або іншому вигляді фізичні і хімічні форми руху матерії і, отже, підпорядковуються фізичним і хімічним законам. Зрозуміло, що всі методи мають між собою щось спільне, що складає їх сутність як таких. Зрештою, будь-який метод складається з певних актів, дій чи з відповідних способів їх здійснення. Відмінності між окремими методами обумовлені відмінностями між предметами, що досліджуються і цілями, для досягнення яких він служить. Як уже зазначалося, загальнонаукові методи пізнання застосовуються у всіх або багатьох науках але на відміну від загально-філософських методів Методи емпіричного дослідження Методи теоретичного дослідження Загально-логічні методи дослідження (методи, що застосовуються на емпіричному і теоретичному рівнях дослідження) Методи та прийоми наукового дослідження в структурі загальнонаукової методології охоплюють лише певні аспекти науково-пізнавальної діяльності, та є засобами вирішення конкретних дослідницьких завдань.

Емпірична сукупність утворює первинну схематизацію об'єктів реальності – вихідних об'єктів наукового дослідження. На емпіричному рівні, застосовують такі специфічні методи, як спостереження, опис, вимірювання, експеримент, порівняння та інші.

Спостереження використовується, як правило, там, де втручання в досліджуваний процес небажано або неможливо. Тобто в процесі спостереження одержуються знання про зовнішні сторони, властивості і відносини об'єктів, що вивчаються. В той же час процес наукового спостереження не є пасивним спогляданням світу, а особливим видом діяльності, що включає не тільки об'єкт Методи емпіричного дослідження Спостереження. Опис. Вимірювання. Експеримент. Порівняння. Інші спостереження, але і засоби спостереження (прилади, засоби зв'язку, інформації тощо). Тобто, цілеспрямованість спостереження обумовлена наявністю попередніх ідей, гіпотез, які становлять задачі спостереження. Наукові спостереження здійснюються для збору фактів, що підтверджують або спростовують ту або іншу гіпотезу, і є основою для певних теоретичних узагальнень. Структурними компонентами спостереження є: сам спостерігач, об'єкт дослідження, умови та засоби спостереження – прилади, установки, вимірювальні знаряддя.

Вимірювання - це матеріальний процес порівняння якої-небудь величини з еталоном, одиницею вимірювання. Число, яке виражає відношення величини, що вимірюється, до еталону, називається числовим значенням цієї величини. Цінність процедури визначення числового значення певної величини за допомогою одиниці виміру полягає в тому, що вона дає точні, кількісно визначені відомості про об'єкт дослідження. Структурними компонентами вимірювання є: об'єкт вимірювання, еталони, вимірювальні прилади, методи вимірювання. Основні функції методу вимірювання: - фіксація кількісних характеристик об'єкта; - класифікація об'єктів; - порівняння результатів вимірювання. Вимірювання ґрунтується на порівнянні матеріальних об'єктів, де кількісне порівняння їх властивостей називають одиницями фізичних величин. Тобто мірою для кількісного порівняння однакових властивостей об'єктів є одиниця фізичної величини - фізична величина, якій за визначенням присвоєно числове значення, що дорівнює 1. Одиницям фізичних величин присвоюють повні і скорочені символічні позначення - розмірності.

Експеримент - це цілеспрямоване вивчення явища чи об'єкта дослідження з метою вивчення невідомих його властивостей, чи якостей або перевірки правильності теоретичних положень, які визначаються певною науковою ідеєю. Особливого значення набуває експеримент при вивченні екстремальних умов. З розвитком науки і техніки сфера експерименту значно розширюється, охоплюючи все більшу сукупність об'єктів матеріального світу. В

методологічному відношенні експеримент передбачає перехід дослідника від пасивного до активного способу діяльності.

Порівняння - це процес зіставлення предметів або явищ дійсності з метою встановлення схожості чи відмінності між ними, а також знаходження загального притаманного, що може бути властивим двом або кільком об'єктам дослідження. До методу порівняння застосовують наступні вимоги: - порівнюватись можуть тільки такі явища, між якими може існувати певна об'єктивна спільність; - порівняння повинно здійснюватись за найважливішими, найсуттєвішими (у плані конкретного завдання) ознаками. Порівняння завжди є важливою передумовою узагальнення.

Узагальнення – можна розглядати: по-перше, як логічний процес переходу від одиничного до загального чи від менш загального до більш загального знання, а по-друге, як продукт розумової діяльності, форма відображення загальних ознак і якостей об'єктивних явищ.

Опитування – це метод масового збирання інформації за допомогою анкети. Опитування дає змогу отримати як фактичну інформацію, так і оцінні дані. Проводиться опитування в усній або письмовій формі. При створенні анкети опитування важливо сформулювати запитання так, щоб вони відповідали поставленій меті

Анкетування - метод, в основу якого покладено - одержання письмових відповідей на поставлені запитання анкети. Від змісту анкети, форми запитань, що їх задають, кількості заповнених анкет, умілого добору респондентів значною мірою залежить імовірність результатів дослідження.

Метод рейтингу - передбачає оцінювання окремих сторін діяльності досвідченими суддями (експертами), яким повинні бути властиві: компетентність (знання сутності проблеми); креативність (здатність творчо вирішувати завдання); позитивне ставлення до експертизи; відсутність схильності до конформізму (наявність власної думки і здатність обстоювати її); наукова об'єктивність; аналітичність і конструктивність мислення; самокритичність.

Практичне заняття № 3 4 години

Вирішення практичних завдань. Методи емпіричного дослідження.

Семінар. Методи теоретичних досліджень.

Питання для обговорення:

1. Перерахуйте і поясніть теоретичні методи дослідження.
2. Перерахуйте і поясніть емпіричні методи дослідження.
3. Надати класифікацію наукових досліджень.

Завдання для самостійної роботи:

1. Висунення наукової гіпотези та її обґрунтування.
2. Співвідношення науки і практики на сучасному етапі.

Рекомендована література: [1], [2], [3], [5], [10], [13]

Тема: Застосування логічних законів і правил наукового дослідження

Лекційне заняття №4 2 години

План

1. Закон тотожності. Омонімія та синонімія. Закон протиріччя. Закон виключення третього. Закон достатньої підстави.
2. Дедуктивний умовивід. Повна та часткова індукція. Висновки за аналогією. Причинна залежність. Аргументування. Спростування.

Теоретичний блок. Текст наукової праці відрізняється від будь-якого іншого передусім своєю логічністю. Більшість помилок, яких при-пускаються автори дисертаційних робіт, описуючи хід дослідження, зводяться до порушення вимог того чи іншого логічного закону: закону тотожності, закону протиріччя, закону виключення третього і закону достатньої підстави. Тому є сенс розглянути ці закони ґрунтовніше.

Оскільки в науковому тексті використовуються поняття і судження, очевидно, що саме ці смислові одиниці мають відповідати вимогам визначеності.

Цей закон потребує, щоб у повідомленні всі поняття і судження мали однозначний характер, виключали багатозначність і невизначеність. Це не просто, оскільки в тексті треба досягти єдності змісту і словесної форми. Відомо, що зовнішньо однакові словесні конструкції можуть мати різний зміст і, навпаки, одну і ту ж думку можна висловити по-різному. Перше явище називають омонімією, друге — синонімією. Омонімія робить можливим неправомірне ототожнення об'єктивно різного, синонімія — помилкове розрізнення тотожного.

Ототожнення різноманітних понять зумовлює одну з най-характерніших логічних помилок у науковому тексті — підміну понять. Сутність цієї помилки полягає в тому, що замість даного поняття і під впливом його використовують інші поняття. При цьому така підміна може бути як несвідомою, так і навмисною. Підміна понять означає підміну предмета опису. Опис у цьому разі стосується різних предметів, хоч вони будуть помилково вважатися за один предмет.

Основою закону протиріччя є якісна визначеність речей і явищ, відносна стійкість їх властивостей. Відбиваючи цю сторону дійсності, закон протиріччя вимагає, щоб у процесі роз-мови не припускалися суперечних тверджень.

Закон протиріччя найчастіше використовується в доказах: якщо встановлено, що одне з протирічних суджень істинне, то звідси випливає, що друге судження помилкове. Виявлення протиріччя є вагомим аргументом проти будь-яких необґрунтованих тверджень.

Однак закон протиріччя не діє, якщо щось стверджується і те саме заперечується відносно одного і того ж предмета, але який розглядається:

- 1) у різний час;
- 2) у різних обставинах.

Отже, один і той же предмет, якщо його розглядати в різних відношеннях, дає підстави для протилежних, проте однаково істинних оцінок. У науковій діяльності слід зважати на закон виключення третього. Цей закон стверджує, що з двох суперечливих суджень одне помилкове, а друге істинне. Третього не дано. Він виражається формулою: "А є або В, або не В". Наприклад, якщо правильним є судження "Наша академія є державним навчальним закладом", то судження "Наша академія не є державним навчальним закладом" — помилкове. Цей закон не діє у відношенні до протилежних суджень, якщо кожне з них не просто заперечує інше, а повідомляє додаткову інформацію.

Важливість закону виключення третього для здійснення наукової діяльності полягає в тому, що він вимагає додержання послідовності у викладенні наукових фактів і не допускає суперечностей. Такий закон формулює важливу вимогу до науково-го працівника: не можна відходити від визнання одного з двох суперечливих одне одному суджень і шукати щось третє між ними. Якщо одне з них визнано істинним, то друге є помилковим, а третього твердження немає, тому що третього не дано.

Важливість дотримання закону виключення третього для науковців полягає і в тому, що він потребує від них чітких, певних відповідей, вказує на неможливість пошуку чогось середнього між ствердженням чого-небудь і запереченням того ж самого. Вимогу доказовості наукових висновків, обґрунтованості суджень виражає закон достатньої підстави, який формується таким чином: будь-яка слушна думка дає достатню підстав.

Таким чином, згідно з законом достатньої підстави судження, що використовується в науковій роботі, перш ніж бути прийнятим за істину, має бути обґрунтованим. У всіх випадках, коли стверджують щось або переконують у чомусь, слід доводити правильність суджень, наводити достатні підстави, підтверджуючи істинність висловлювань. Фіксуючи увагу дослідника на висловлюваннях, які обґрунтовують істинність положень, що висуваються, цей закон допомагає відокремити істину від помилки і дійти слушного висновку.

Значна частина наукової інформації має характер вихід-них суджень, тобто суджень, які не отримано через безпосереднє сприйняття будь-яких фрагментів дійсності, а виділено з інших суджень, які наче вилучено з їх змісту. Логічним засобом отримання таких вивідних знань і є умовивід, тобто розумова операція, за допомогою якої з деякої кількості за-даних суджень виводиться інше судження, певним чином пов'язане з вихідним. Усі умовиводи можна кваліфікувати як індуктивні і дедуктивні.

Дедуктивним називають такий умовивід, у якому висновок про деякий елемент множини робиться на основі пізнання загальних властивостей усієї множини. У цьому зв'язку під дедуктивним методом пізнання розуміють саме дедуктивний умовивід. Таким чином, змістом дедукції, як методу пізнання, є використання загальних наукових положень при дослідженні конкретних явищ.

Дедукція вигідно відрізняється від інших методів пізнання тим, що при істинності вихідного знання дає істинні вивідні знання. Однак було б помилкою переоцінювати наукову значущість дедуктивного методу, оскільки без отримання вихідного знання цей метод не є есрективним. Тому вченому насамперед необхідно вміти користуватися індукцією.

Під індукцією розуміють умовивід від поодинокого до загального, коли на основі знання про частину предметів певного класу робиться висновок про клас у цілому. Однак можна розглядати індукцію в широкому смислі слова як метод пізнання, як сукупність пізнавальних операцій від часткових положень до загальних. Отже, різниця між індукцією і дедукцією виявляється передусім у прямо протилежній спрямованості ходу думки.

Узагальнюючи накопичений емпіричний матеріал, індукція готує підґрунтя для висунення передбачень про причину досліджуваних явищ. А дедукція, теоретично обґрунтовуючи отримані індуктивним шляхом висновки, знімає їх гіпотетичний характер і перетворює на достовірне знання.

Оскільки більшість показників, що наводяться в наукових текстах, є підсумком переліків окремих прикладів, виникає потреба навести основні способи перевірки обґрунтованості їх використання в текстах.

Перший спосіб — установити, чи правильним є приклад, який покладено в основу узагальнення, оскільки неправильність такого прикладу може значно підірвати довір'я не лише до даного узагальнення, а й до самого автора наукової праці.

Практичне заняття № 4 4 години

Семінар. Застосування логічних законів і правил наукового дослідження. Повна та часткова індукція. Висновки за аналогією. Причинна залежність. Аргументування.

Питання для обговорення:

1. У чом полягають особливості наукового дослідження?
2. Схарактеризувати критерії ефективності наукового дослідження.

Завдання для самостійної роботи

1. Розкрити вимоги до здійснення науково-педагогічного дослідження.
2. Схарактеризувати види дослідження у спеціальній педагогіці.

Рекомендована література: [1], [3], [4], [9], [12], [13].

Тема: Організація і проведення педагогічних, психологічних та соціологічних досліджень

Лекційне заняття № 5 2 години

План

1. Загальна схема наукового дослідження, етапи наукового дослідження. Обґрунтування наукового дослідження.
2. Характеристика окремих видів досліджень. Підготовка даних до обробки. Методика обробки одержаної інформації.
3. Оформлення результатів дослідження у вигляді наукових робіт.

Теоретичний блок. Наукове дослідження пов'язано не тільки з виявленням і формулюванням проблеми, в процесі дослідження науковці постійно стикається з новими проблемами, оскільки вирішення однієї з них призводить до виникнення множини інших. Труднощі наукового пошуку найчастіше проявляються у так званих проблемних ситуаціях, коли існуюче наукове знання, його рівень і понятійний апарат недостатні для вирішення нових завдань пізнання та практики. Рівень наукового дослідження здебільшого визначається тим, наскільки новими й актуальними є проблеми, над якими працює дослідник. Вибір і постановка таких проблем обумовлюються об'єктивними та суб'єктивними умовами. Вирішення проблеми завжди передбачає вихід за межі відомого і тому не може знаходитися за допомогою наперед відомих правил і методів, що, однак, не виключає можливості і доцільності планування дослідження.

Наукове дослідження це процес, який охоплює два основні етапи: постановку проблеми та її вирішення. Вміння правильно поставити проблему – необхідна передумова її успішного вирішення. Поставити наукову проблеми - це означає: - розмежувати відоме і невідоме, факти, що пояснені, які потребують пояснення, факти, що відповідають теорії і котрі суперечать їй; - сформулювати питання, яке висловлює основний зміст проблеми, обґрунтувати його правильність і важливість для науки та практики; - визначити конкретні завдання, послідовність їх вирішення, методи, котрі будуть застосовуватися.

Для формулювання проблеми необхідно не лише оцінити її значення для розвитку науки і практики, а й мати методи і засоби її вирішення. По суті, вибір проблеми здебільшого визначає напрямок наукового пошуку, стратегію і тактику дослідження. Вибір, постановка і вирішення проблеми залежать як від об'єктивних, так і суб'єктивних факторів.

Перед початком дослідження необхідно провести попередню роботу з метою формулювання наукової проблеми та визначити шляхи її розв'язання. Така робота може здійснюватися, наприклад, наступним чином:

1. Виявлення нових фактів та явищ, що не можуть пояснюватись існуючими теоріями, а також практичних проблем, які потребують наукового обґрунтування і вирішення. Попередній аналіз повинен розкрити характер та

обсяг нової інформації, що спонукає дослідника до наукового пошуку та створення нових теорій.

2. Попередній аналіз та оцінка тих ідей і методів вирішення проблеми, котрі можна висунути на основі нових фактів та існуючих теоретичних передумов. Отже, відбувається висування, обґрунтування й оцінка тих гіпотез, з допомогою яких передбачається розв'язати проблему. При цьому не ставиться завдання конкретної розробки однієї гіпотези, а проводиться порівняльна оцінка різних гіпотез, ступеня їх емпіричної і теоретичної обґрунтованості.

3. Визначення мети вирішення і типу проблеми, її зв'язок з іншими проблемами. Більш повне і комплексне розв'язання проблеми передбачає наявність відповідної за обсягом та якістю емпіричної інформації, а також певного рівня розвитку теоретичних уявлень, тому досліднику дуже часто необхідно відмовитися від повного вирішення проблеми й обмежуватися вужчим або частковим варіантом.

4. Попередній опис та інтерпретація проблеми. Після виконання попередніх етапів створюється можливість точнішого опису, формулювання і тлумачення проблеми за допомогою наукових понять, категорій, принципів і суджень. Дослідник повинен з'ясувати специфіку зв'язку між емпіричними даними, на яких базується проблема, і тими теоретичними гіпотезами і припущеннями, котрі висуваються для її вирішення.

Практичне заняття № 5 4 години

Круглий стіл. Організація і проведення педагогічних, психологічних та соціологічних досліджень.

Питання для обговорення:

1. Які етапи виконання науково-дослідної роботи?
2. Розкрити поняття термінологічно-категоріального апарата.

Завдання для самостійної роботи

1. Аналіз стану досліджуваної проблеми.
2. Форми і методи впровадження і використання результатів досліджень.

Рекомендована література: [1], [3], [4], [9], [12], [13].

Тема: Організація наукових досліджень та методика оформлення їх результатів

Лекційне заняття № 6 2 години

План

1. Роль інформації в наукових дослідженнях. Зв'язок дослідницької та інформаційної діяльності.
2. Види наукових публікацій (монографія, стаття, автореферат тощо).
3. Порядок написання та захисту дисертаційної роботи. Створення інформаційної бази наукового пошуку.

Теоретичний блок. Тематика магістерських робіт розробляється випускаючою кафедрою. Вона повинна бути актуальною і відповідати вимогам державного стандарту, відповідати стану та перспективам розвитку науки й техніки, вирішувати конкретні завдання підприємств. Темі дипломних робіт випускників повинні бути сформульовані з урахуванням замовлень конкретних підприємств, результатів виробничих практик, наукових досліджень студентів у процесі навчання. Магістерська робота є випусковою кваліфікаційною роботою, яка виконується за тематикою, затвердженою на засіданні кафедри та раді факультету. З врахуванням зазначеного студенти вибирають тему дипломної роботи або пропонують свою тему, обґрунтовують її актуальність і відповідність фахові. Вибір теми дипломної роботи оформляється заявою на ім'я завідувача кафедри, в якій вказується назва теми та підприємство, на матеріалах якого буде виконана робота.

Після затвердження теми студент разом з науковим керівником складає завдання на виконання дипломної роботи, яке затверджує завідувач кафедри. На підставі завдання на виконання дипломної роботи та календарного плану роботи, студентом складається план дипломної роботи, узгоджується з науковим керівником і затверджується на засіданні кафедри. Рішенням випускаючої кафедри затверджується і доводиться до студентів календарний план-графік виконання дипломних робіт із зазначенням черговості виконання окремих етапів. Дипломна робота повинна бути виконана державною мовою. Весь процес роботи над дослідженням по темі дипломної роботи поділяється на три основні етапи:

- підготовчий;
- етап роботи над змістом;
- заключний етап.

Підготовчий етап розпочинається з вибору теми дипломної роботи, її осмислення та обґрунтування актуальності. При з'ясуванні об'єкта, предмета і мети дослідження необхідно зважати на те, що між ними і темою дипломної роботи є система логічної ув'язки. Об'єкт дослідження — це вся сукупність відношень різних аспектів теорії і практики науки, яка слугує для дослідження джерелом інформації або це явище, процес, який породжує проблему й обране для вивчення. Предмет дослідження міститься в межах об'єкта. Це лише суттєві зв'язки та відношення, властивості, аспекти, функції, які є визначальними для даного дослідження. Іншими словами, об'єктом виступає те, що досліджується,

а предметом — те, що в цьому об'єкті має наукове пояснення, тобто як категорії наукового процесу вони співвідносяться між собою як загальне і часткове, предмет визначає тему дослідження. Мета дослідження пов'язана з об'єктом і предметом дослідження, а також його кінцевим результатом і шляхами його дослідження, вона співпадає з формулюванням теми. Для досягнення поставленої мети дослідження визначається послідовне виконання відповідних завдань, як:

- вирішення та обґрунтування теоретичних питань проблеми дослідження;
- всебічне вивчення практики, проведення експерименту з даної проблеми, накопичення даних, аналіз і систематизація їх, математичне опрацювання, виявлення типового стану, недоліків, упущень, вивчення передового досвіду;
- обґрунтування системи заходів щодо вирішення проблеми, розробка методичних рекомендацій та пропозицій щодо використання результатів дослідження в практиці відповідних установ і організацій.

Магістерська робота повинна бути оформлена відповідно до плану і правильно грамотно виконана. Титульний аркуш оформляється відповідно до вимог. Перед вступом при потребі необхідно дати перелік умовних позначень, термінів, скорочень, символів, використаних у науковій роботі. У вступі слід коротко викласти оцінку сучасного стану наукової проблеми, новизну та актуальність досліджуваної теми, сформулювати актуальність, а також вказати мету роботи, об'єкт і предмет дослідження, обрані методи, розкрити сутність даної роботи та значущість отриманих результатів. В основній частині, поділеній на окремі розділи, викладають зміст теми дослідження. В кожному розділі повинна бути завершеність змісту, головна ідея, а також тези підтверджені фактами, думками різних авторів, експерименту, аналітичних даних практичного досвіду. Думки мають бути пов'язані між собою логічно, увесь текст має бути підпорядкований одній головній ідеї. Кожний висновок повинен логічно підкріплювати попередній, один доказ впливати з іншого. Інакше текст втратить свою єдність. До кожного розділу роботи необхідно зробити висновки, а по закінченні роботи — формулюються загальні висновки до всієї роботи в цілому.

На заключному етапі передбачається уточнення студентом вступу та формування висновків до дипломної роботи, оформлення списку літератури та додатків, редагування тексту, його доопрацювання з урахуванням зауважень наукового керівника, підготовка роботи до захисту.

У висновках потрібно наголосити на якісних та кількісних показниках здобутих результатів, обґрунтувати достовірність результатів дослідження, викласти рекомендації щодо їх використання та оформлення акту впровадження.

Висновки та пропозиції. У висновках дається оцінка одержаних результатів роботи: спочатку стисло характеризується стан питання, далі

розкриваються методи вирішення поставленої мети, їх практичний аналіз, надається обґрунтування достовірності результатів. Текст висновків повинен поділятися на пункти.

Практичне заняття № 6 4 години

Вирішення практичних завдань. Організація наукових досліджень та методика оформлення їх результатів.

Питання для обговорення:

- 1.Розкрити організацію творчої діяльності дослідника.
- 2.Назвати основні принципи раціональної організації наукової діяльності.
- 3.Охарактеризуйте основні правила, котрих необхідно дотримуватися в процесі дослідницької діяльності.

Завдання для самостійної роботи

- 1.Схарактеризувати структуру наукового дослідження.
2. Надати приклад з обґрунтуванням наукової проблеми, вибір та формування теми дослідження.
3. Назвіть основні рівні творчої діяльності та охарактеризуйте їх зміст.

Рекомендована література: [1], [2], [4], [8], [12], [13].

Критерії оцінювання за різними видами роботи

Вид роботи	Бали	Критерії
Практичні заняття	0-3 бали	Здобувач відтворює незначну частину навчального матеріалу, має поверхові уявлення про предмет вивчення, неаргументовано висловлює думку. Використовує необхідні інформаційно-методичні матеріали, виконує практичні завдання за умови сторонньої допомоги.
	4-6 бал	Знання здобувача є достатньо повними, він самостійно застосовує відповідний навчальний матеріал, виконуючи практичні завдання; аналізує, робить висновки. Відповідь повна, логічна, обґрунтована, але припускається неточностей. Здобувач самостійно використовує необхідні інформаційно-методичні матеріали виконуючи практичні завдання. Виконані завдання у цілому відповідають вимогам, хоча мають незначні огріхи.

	7-10 бали	Здобувач володіє міцними знаннями, оперує ними при виконанні практичних завдань. Самостійно використовує необхідні інформаційно-методичні матеріали виконуючи практичні завдання. Не припускається помилок при їхньому виконанні. Здобувач виступає експертом практичних завдань, що виконали однокурсники.
Самостійна робота	0-2 бали	Здобувач розпізнає деякі об'єкти вивчення та визначає їх на побутовому рівні, може описувати деякі об'єкти вивчення; має фрагментарні уявлення з предмета вивчення; виконує елементарні прийоми практичних завдань.
	3-5 балів	Здобувач знає окремі факти, що стосуються навчального матеріалу; виявляє здатність елементарно висловлювати думку; самостійно та за допомогою викладача може виконувати частину практичних завдань; знає послідовність виконання завдання; практичні завдання містять багато суттєвих відхилень від установлених вимог, при їх виконанні потребує систематичної допомоги викладача.
	6-8 балів	Здобувач самостійно і логічно відтворює фактичний і теоретичний матеріал та наводить приклади; володіє навчальним матеріалом і використовує набуті знання, уміння у стандартних ситуаціях; самостійно виконує практичні завдання відповідно до методичних рекомендацій; практичні завдання мають окремі помилки; користується необхідними навчально-методичними матеріалами.
	9-10 балів	Здобувач володіє глибокими знаннями, демонструє відповідні компетентності, використовує їх у нестандартних ситуаціях, самостійно працює з інформацію у відповідності до поставлених завдань; систематизує та узагальнює навчальний матеріал; самостійно користується додатковими джерелами інформації; без похибок виконує та аналізує практичні завдання.
Письмова робота	0-2 бали	Здобувач не менше ніж на 50% завдань надав правильну відповідь – початковий рівень знань
	3-6 балів	Здобувач на 51% - 70% завдань надав правильну відповідь – середній рівень знань
	7-8 балів	Здобувач на 71% - 90% завдань надав правильну відповідь – достатній рівень знань
	9-10 балів	Здобувач на 91% - 100% завдань надав правильну відповідь – високий рівень знань

Індивідуальне навчально-дослідне завдання (есе)	0 балів	Завдання не виконано; есе має компілятивний характер; висловлювання не відповідає (за змістом і формою) вимогам, які висуваються до жанру академічного есе.
	1 – 3 бали	Здобувач демонструє неглибоку обізнаність з темою, її інтерпретація поверхова, судження подеколи компелятивні. У роботі простежується комунікативний задум автора, представлений традиційний або обмежений набір ідей, відсутня діалогова (дискусійна) основа. Композиційна структура есе загалом витримана, проте наявні суттєві недоліки в аргументації основних положень, встановленні причинно-наслідкових зв'язків (не більше 2 логічних помилок), фрагменти іноді не пов'язані між собою, опущений аналіз суттєвих характеристик явища, не аналізуються альтернативні погляди на проблему. Спостерігається невдале поєднання теорії з фактичним матеріалом, використання риторики (тверджень) замість аргументації (доказів). Здобувач демонструє бідний словниковий запас, одноманітність граматичного ладу мови; спостерігається порушення мовностилістичних норм наукового стилю, зокрема наявне недоречне використання засобів виразності, неточне вживання термінології тощо; порушуються орфографічні й пунктуаційні норми.
	4 – 6 балів	Здобувач демонструє розуміння проблеми, чітко її формулює, проте розкриває її на низькому теоретичному рівні / заявлена тема розкрита не повно / наявні фрагменти, які не відповідають темі. Авторська модальність і оціненість виявляється невиразно. Здобувач загалом володіє навичками створення академічного тексту, аргументованого доведення тез, загальна форма викладу відповідає жанру академічного есе, проте стиль викладу, використана лексика і термінологія не завжди відповідає академічним стандартам. Робота характеризується змістовою цілісністю і послідовністю викладу, проте логічно упорядковані думки не пов'язані між собою мовними засобами; вказані наявні альтернативні погляди на проблему без їх адекватної оцінки; спостерігаються порушення у використанні прийомів порівняння й узагальнення. Використано змішаний стиль викладу з превалюванням неформального.

		Здобувач переважно дотримується лексичних, граматичних норм наукового стилю, проте наявні окремі орфографічні і синтаксичні помилки.
	7 – 9 балів	Здобувач демонструє розуміння проблеми, розкриває її на достатньому теоретичному рівні, присутня авторська модальність, оціненість, проте інтерпретація теми недостатньо глибока і самостійна. Здобувач загалом володіє навичками створення академічного тексту, аргументованого доведення, проте тези й приклади не завжди переконливі, здобувач переважно використовує традиційні форми доведення. Загальна форма викладу відповідає жанру академічного есе, проте стиль викладу, використана лексика і термінологія не завжди відповідає академічним стандартам; виклад зрозумілий і чіткий; наявні незначні порушення логіки чи послідовності викладу; пояснюються альтернативні погляди на проблему та їх оцінка; використовуються прийоми порівняння, зіставлення й узагальнення. Текст загалом оформлено правильно, але трапляються поодинокі порушення орфографічних чи пунктуаційних норм.
	10 балів	Здобувач демонструє глибоке розуміння проблеми, чітко її формулює, розкриває на високому теоретичному рівні, обґрунтовано використовує відомості з наукових джерел. Інтерпретація теми глибока й самостійна, переважає авторська модальність й оціненість. Загальна форма викладу відповідає жанру академічного есе; виклад зрозумілий і чіткий; стиль викладу відповідає академічним стандартам. Багатий словниковий запас, лексичні (зокрема термінологічні) та стилістичні засоби використовуються повністю адекватно й виразно. Наведені доведення логічні і обґрунтовані; сформульовані тези переконливі, супроводжуються грамотною аргументацією власної позиції; подаються альтернативні погляди на проблему та їх особиста оцінка автором; доречно й грамотно використовуються прийоми порівняння, зіставлення й узагальнення; судження свідчать про самостійність мислення і широту кругозору автора. Текст повністю відповідає вимогам точності й правильності мовлення; допущені окремі (1-2) мовленнєві або стилістичні огріхи.

Критерії оцінювання підсумкового контролю (екзамен)

Для навчальної дисципліни «Психологія управління» за навчальним планом передбачає підсумковий контроль у формі усного екзамену, відводиться 20 балів. Здобувач вищої освіти може скласти екзамен, якщо кількість отриманих впродовж вивчення дисципліни балів не менше як 40. Накопичені здобувачем бали під час вивчення навчальної дисципліни не анулюються, а сумуються. Оцінка за екзамен не може бути меншою за кількість накопичених ним балів.

Бали	Критерії
0 балів	Здобувач не відповідає на запитання.
1-5 балів	Здобувач розпізнає деякі об'єкти вивчення та визначає їх на побутовому рівні, може описувати деякі об'єкти вивчення; має фрагментарні уявлення з предмета вивчення; використовує елементарні прийоми виконання практичного завдання.
6-10 балів	Здобувач знає окремі факти, що стосуються навчального матеріалу; виявляє здатність елементарно висловлювати думку; виконує частину практичного завдання.
11-15 балів	Здобувач надає відповіді на запитання в цілому правильні, але здобувач припускається помилок у визначеннях. Здобувач робить власні висновки, наводить приклади практичного використання; виконує практичне завдання з незначними огріхами.
16-20 балів	Здобувач надає відповіді на запитання повні, обґрунтовані, логічно побудовані, з прикладами практичного використання; відповідаючи, здобувач розмірковує, робить власні висновки виконує правильно практичне завдання.

Критерії оцінювання за всіма видами контролю

Сума балів	Критерії оцінки
Відмінно (90 – 100 А)	Здобувач демонструє міцні знання навчального матеріалу в обсязі, що відповідає програмі навчальної дисципліни, правильно й обґрунтовано приймає необхідні рішення в різних нестандартних ситуаціях; реалізує теоретичні положення навчальної дисципліни виконуючи практичні завдання у сфері публічного управління та адміністрування. При виконанні практичних завдань проявляє вміння самостійно вирішувати

	поставлені завдання, активно включається в обговорення, відстоює власну точку зору в питаннях та рішеннях, що розглядаються. Оцінка нижче 100 балів обґрунтовується недостатнім розкриттям теоретичних питань навчальної дисципліни, або тим, що студент проявляє невпевненість в тлумаченні теоретичних положень чи складних практичних завдань.
Добре (82-89 B)	Здобувач демонструє знання, володіння матеріалом в обсязі, що відповідає програмі навчальної дисципліни, робить на їхній основі аналіз можливих ситуацій та вміє застосовувати теоретичні положення при вирішенні практичних задач у сфері публічного управління та адміністрування, але припускається несуттєвих помилок. При виконанні практичних завдань, здобувач самостійно виправляє допущені помилки, кількість яких є незначною.
Добре (74-81 C)	Здобувач на достатньому рівні володіє навчальним матеріалом, знає основні теоретичні положення, що відповідають програмі навчальної дисципліни, аналізує можливі практичні ситуації та вирішує їх, але припускається помилок які усуває за підтримки з боку викладача або однокурсників. Пояснює основні положення, дає правильні відповіді щодо зміни психологічних форм, методів роботи у сфері публічного управління та адміністрування при заданій зміні вихідних параметрів. Помилки у відповідях не є системними, впевнено працює за алгоритмом.
Задовільно (64-73 D)	Здобувач розуміє основні положення навчальної дисципліни, котрі є визначальними і орієнтується у напрямі вирішення практичних завдань. Здобувач розуміє практичні завдання, має пропозиції щодо напрямку їх вирішення. Самостійно вирішує завдання за зразком, допускає значну кількість неточностей, помилок, котрі усуває під керівництвом викладача, підтримки з боку однокурсників. Розуміє основні правила, морально-етичні норми психологічного аспекту управління у сфері публічного управління та адміністрування.
Задовільно (60-63 E)	Здобувач має фрагментарні знання, опанувавши менше половини обсягу навчального змісту, передбаченого програмою навчальної дисципліни. Відсутнє цілісне усвідомлення навчального матеріалу. Здобувач працює пасивно, практичні завдання виконує переважно з помилками, виправляє помилки лише при виконанні нескладних практичних завдань.
Незадовільно (0-34 F)	Здобувач не виконує вимоги програми навчальної дисципліни: не сформовані знання уміння та навички. Здобувач не допускається до заліку та проходить повторне вивчення дисципліни.

Засоби оцінювання та методи демонстрування результатів навчання

Оцінювання: індивідуальне опитування, колективна співбесіда, перевірка виконання практичних завдань, формування дидактичного портфоліо, письмове опитування, презентація результатів самостійної роботи, екзамен.

Демонстрування результатів навчання: дискусія, усні доповіді, робота в команді, тренінг, презентація результатів самостійної роботи.

Рекомендовані джерела інформації

Основна література

1. Ковальчук В.В., Моїсєєв Л.М. Основи наукових досліджень : Навчальний посібник. – Київ.: ВД «Професіонал», 2018. 216 с.
2. Ковальчук В.В., Моїсєєв Л.М. Основи наукових досліджень. Навч. посіб. — Київ.: Професіонал, 2018. 206 с.
3. 3. Пілюшенко В.Л., Шкрабак І.В., Славенко Е. І. Наукове дослідження: організація, методологія, інформаційне забезпечення: Навчальний посібник. — Київ.: Лібра, 2018. 344 с.
4. Кустовська О. В. Методологія системного підходу та наукових досліджень / О. В. Кустовська: Курс лекцій. - Тернопіль : Економічна думка, 2019. 124 с.
5. Шейко В.М., Кушнарєнко Н.М. Організація та методика науково-дослідницької діяльності: Підручник. – К.: Знання-Прес, 2020. 295 с.

Допоміжна література

6. Гордон Драй ден Революція в навчанні / Гордон Драйден, Джаннетт Вос. / Перекл. з англ. М. Олійник. - Львів: Літопис, 2017. 542 с.
7. Абрамов В. І. Методологія системного підходу та наукових досліджень : навч.-метод. посібн. для самост. вивч. дисц. - Київ. : КНЕУ, 2017. 178 с.
8. Білуха М. Т. Методологія наукових досліджень : підручник - Київ.: АБУ, 2019. 480 с
9. Лаврентьєва Г. П. Методичні рекомендації з організації та проведення науково-педагогічного експеримент - Київ : ПТЗН, 2017. 124 с.
10. Лузан П.Г. Основи науково-педагогічних досліджень: навчальний посібник - Київ. : ДАКККіМ, 2018. 248с.
11. Лудченко А.А. Основы научных исследований: Учебное пособие / Под ред. А.А. Лудченко. – Київ.: Ова “Знання”, КОО, 2000. 114 с.
12. Методологія наукових досліджень : навч. посіб. / В. І. Зацерковний, І. В. Тішаєв, В. К. Демидов. - Ніжин : НДУ ім. М. Гоголя, 2017. 236 с.
13. П'ятницька-Позднякова І.С. Основи наукових досліджень у вищій школі: Навч. посібник / І.С. П'ятницька - Позднякова - Київ.: 2018. 116 с.

14. Синденко В.М. Основы научных исследований / Синденко В.М., Грушко И.М. - Харьков : Вища школа, 2006. - 200 с.

Інформаційні ресурси в інтернеті

1. Міністерство освіти і науки України: офіційний сайт. URL : <http://www.mon.gov.ua>
2. Пошукова система Національної бібліотеки імені В. І. Вернадського. Режим доступу до електронних ресурсів - <http://www.nbuv.gov.ua/https://bohdan-books.com/upload/iblock/959/95942b36fe176c03a78e2ec0e7e287c7.pdf>
3. Одеська національна наукова бібліотека : офіційний сайт.
URL : <http://odnb.odessa.ua/>.
4. Бібліотека Університету Ушинського : офіційний сайт.
URL : <https://library.pdpu.edu.ua/>